

595.706492

E 61
Ent

JUN 10 1965

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

Deel 25

1 februari 1965

No. 2

Adres der Redactie:

B. J. LEMPKE, Oude IJselstraat 12^{III}, Amsterdam-Zuid 2 — Nederland

INHOUD: V. S. van der Goot: Limburgse mei-waarnemingen van Syrphidae (Dipt.) en enkele nieuwe soorten voor Nederland (p. 21). — N. W. Elfferich: Enige opmerkingen over de biologie van *Plebejus argus* L. (Lep., Lycaenidae) (p. 26). — L. Brader: Betekenis van de *Ambrosia*-schimmel voor de ontwikkeling van *Xyleborus compactus* Eichh., de zwarte takkenboorder van koffie (Coleoptera, Scolytidae) (p. 32). — J. A. Jobsen: Sterilisatie bij insecten (p. 33). — G. B. Staal: De invloed van juveniel hormoon (JH) op de metamorfose en de heteromorfose van *Hyalophora cecropia* L. (Lep., Saturniidae) (p. 34). — G. Niesser: Faunistische gegevens betreffende Waterwantsen I, Corixidae (Hem. Het. Cryptocerata) (p. 36). — A. J. Besseling: De vormen van *Hydrodroma despiciens* (O. F. Müller 1776) (Ned. Hydrachnellae XLIII) (p. 38). — Korte mededelingen (p. 32, 37: M. P. Peerdeman; p. 35: Rectificatie, W. Oord).

Limburgse mei-waarnemingen van Syrphidae (Dipt.) en enkele nieuwe soorten voor Nederland

door

V. S. VAN DER GOOT

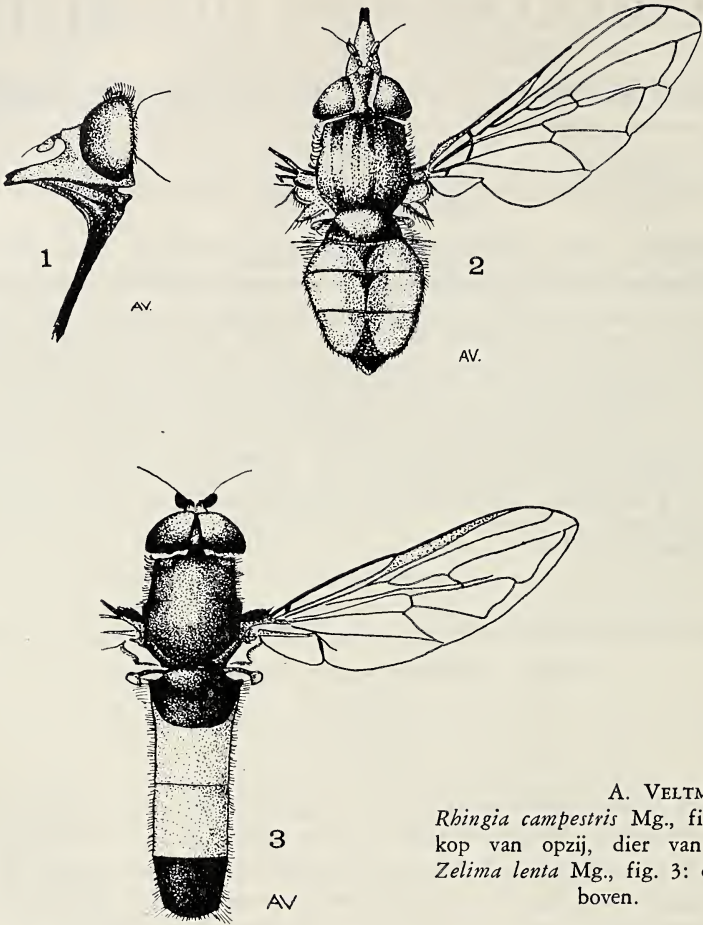
Van 16 tot 23 mei 1964 was ik in de gelegenheid een aantal Limburgse vindplaatsen te bezoeken. Bliksembezoeken werden gebracht aan het Plattenbos bij Nyswiller, het Cannerbos in het Jekerdal, het Slekkerbos bij Echt en aan Bemelen. Een volle dag, 22 mei, werd besteed aan het Bunderbos. Het bos „De Doort” bij Echt werd verscheidene malen doorkruist tussen eerstgenoemde data.

Omstreeks deze tijd was de eerste generatie van *Rhingia campestris* zeer talrijk. Dit dier wordt ook wel de snuitvlieg genoemd, omdat de onderste helft van het gezicht tuitvormig is verlengd. De lengte van het honinglikorgaan, de snuit, is daardoor in evenredige mate vergroot. Derhalve is de snuitvlieg in staat bloemen met dieper liggende honing met succes te bezoeken. Zoals b.v. de dovenetels en andere lipbloemen, waar vliegen van het normale type alleen wel eens stuifmeel eten van de beter bereikbare meeldraden. Dat de snuitvlieg anders gespecialiseerd is bleek me op excursie, toen ik een donkerblauw overhemd droeg. Ettelijke malen vloog een *Rhingia* op het overhemd af en sommige exemplaren streken neer op de knopen met het kennelijk voornemen hier voedsel te vinden. Andere Syrphiden, bezoekers van voornamelijk schermbloemen, composieten, roosachtigen en ranonkelachtigen, reageerden niet positief op het blauw. Dit is wel grappig, als we bedenken, dat blauw een veel voorkomende kleur van bloemen met diep liggende honing is, zoals van b.v. lipbloemen en ruwbladigen.

Een andere opvallende verschijning, maar een zeer gewone soort, was *Eristalis tenax*, de welbekende blinde bij. Ik had voor mijzelf een theorieje over deze soort

SMITHSONIAN
INSTITUTION

JUN 1 1965

A. VELTMAN del.
Rbingia campestris Mg., fig. 1, 2:
kop van opzij, dier van boven;
Zelima lenta Mg., fig. 3: dier van
boven.

opgesteld. Het is namelijk de enige soort, die regelmatig als vlieg overwintert. In steden vinden we haar in huizen, misschien wel in eventuele spleten, maar ook op zolderingen e.d. In Limburg zit ze, blootgesteld aan behoorlijke temperatuurswisselingen, in kleine gaatjes bij de ingang van grotten, maar niet diep in de grot, waar de temperatuur constant 8 à 10° C is. Alleen de ♀♀ brengen zo de winter door. De ♂♂ sterven blijkbaar. Dit verschijnsel is niet tot onze breedte beperkt. Ik heb ook wel eens reeksen dieren gepeuterd uit spleten van een gammel gebouwtje op 2950 m hoogte op de Etna op Sicilië. Alleen was het daar toen midden in de zomer!

Bij ons verschijnt *E. tenax* natuurlijk zeer vroeg in het jaar. Op mooie dagen in februari zien we de soort hier en daar op crocus, waar ze, evenals andere overwintersaars, zoals de kleine vos, de „lente aankondigen”, als we de kranten moeten geloven. Het merkwaardige met *E. tenax* is nu, dat we na deze vroege vangsten de soort niet meer aantreffen tot ongeveer begin juni. De vraag was voor mij, waar de overwintersaars en hun nakomelingen bleven. Dat van februari-maart tot juni de ontwikkeling van de larven duurt is niet aan te nemen. Deze ontwikkeling duurt

enkele weken, geen maanden. Dus van de overwinteraars komt niets terecht? Waar komen dan de juni-beesten vandaan? Mijn theorie was, dat dit misschien trekkers van lagere breedten waren. Nu komt de waarneming op Sicilië weer op de proppen. Deze werd gedaan in een kurkdroog grillig terrein van lavapuïn, zonder plantengroei, dus in een terrein volledig ongeschikt voor de ontwikkeling. Toch vlogen hier tientallen *E. tenax* rond, samen met een andere zweefvliegsoort, die ook zichtbaar in groot aantal van lagere delen van de berg naar de top vloog. *E. tenax* kon men in dit terrein als trekker beschouwen. Waarom kroop ze daar in de zomer in spleten? Vermoedelijk omdat de zomertemperaturen ongunstig waren voor de soort. Overzomer is een normaal verschijnsel voor insecten in het Middellandse zeegebied. *E. tenax* heeft dus klaarblijkelijk trekneigingen en dat kan ook gelden voor onze dieren. Verder heb ik nog van de heer KUCHLEIN gehoord, dat hij in het Poolse Tatra-gebergte *E. tenax* tegen een harde wind voortploeterend, laag over de grond vliegend, had waargenomen op een bergpas. Alle dieren vlogen in één richting. U begrijpt nu dus, dat ik ook in Limburg speciaal naar *E. tenax* uitkeek. Globaal kan ik zeggen, dat ze niet zeldzaam was op meidoorn en margriet. In Limburg gaat het dus anders dan in West-Nederland. Want voor het westen blijft het een feit, dat de soort ontbreekt van april tot juni. Wat men ziet vliegen aan grote blinde bijen is *E. pertinax*, direkt in het veld te herkennen aan het doffe achterlijf. Bij *E. tenax* is dit geheel glimmend. Bij nadere beschouwing heeft *E. tenax* twee donkere vertikale streepjes op ieder oog. *E. pertinax* mist deze streepjes. Jammer dat het bij vliegen heel moeilijk is te constateren, of men met een afgevlogen exemplaar te doen heeft. Daarop zou men in juni moeten letten. Trekkers moeten afgevlogen zijn.

Een interessante soort, wat betreft zijn gedrag, was *Zelima lenta*. De *Zelima*-soorten vindt men niet veel op bloemen, maar ze bezoeken ze wel, zoals bleek uit een waarneming van een *Z. segnis* in „De Doort” met een door stuifmeel geel bepoeierde onderkant. *Z. lenta* en *Z. segnis* vindt men beide heen en weer lopend op bladeren van struiken en hogere kruiden. Beide hebben een rood-zwart achterlijf, zoals veel wegwespen, sluipwespen en graafwespen. Het is aangetoond, dat vogels dergelijke op wespen gelijkende vliegen veelal niet eten, tenzij zij ze goed kunnen onderscheiden van wespen natuurlijk, want ze lusten ze best. In het veld ziet men nu, dat *Z. lenta* bepaalde wespen beter imiteert. Behalve het wespachtige heen en weer lopen en vliegen op de bladeren ziet men, dat *Z. lenta* op zeer karakteristieke wijze het achterlijf ritmisch op en neer beweegt, zoals b.v. spinnedoders dit doen. Dit trucje vertoont *Z. segnis* niet. Bovendien lijkt de meer steenrode kleur van *Z. lenta* meer op de kleur van de spinnedoders dan de bleekrode kleur van *Z. segnis*. Zo gezien is men geneigd *Z. lenta* een betere imitatie te noemen dan *Z. segnis*. Hiermee moeten we wel voorzichtig zijn, want het is natuurlijk best mogelijk, dat *Z. segnis* b.v. sluipwespen beter nadoet. In het algemeen kan men wel zeggen, dat zweefvliegen niet alleen door vorm en kleur, maar ook door gedrag bijen, wespen of hommels imiteren. Het is interessant om te zien, hoe dit bij de verschillende soorten tot uiting komt. Als men zelf zweefvliegen gaat verzamelen moet men geleidelijk de imitaties leren doorzien, want de beginneling laat menige zweefvliegsoort met rust, omdat hij bij de neus genomen wordt.

Er volgen nu enkele waarnemingen van minder talrijke zweefvliegsoorten.

- Parapenium flavitarsis* Mg. Waargenomen in „De Doort” en in het Bunderbos. Een zeldzame soort.
- Heringia heringii* Zett. Gevonden in „De Doort” op 16 mei.
- Cnemodon micans* Doeb. Gevangen in „De Doort” op 16 mei. Enkele jaren geleden beschreven door de heer VAN DOESBURG en te herkennen aan een knobeltje aan het eerste lid van de voorste tarsen. Wijfje onbekend. Zeldzaam.
- Triglyphus primus* Loew. Gevonden in het Bunderbos.
- Cheiloscia cynocephala* Loew. Aangetroffen in „De Doort” op margriet. Op boterbloemen zat de zeer gewone *Ch. albitarsis* Mg. en op fluitekruid vond men regelmatig *Cheiloscia variabilis* Panz.
- Cheiloscia nigripes* Mg. In het Savelsbos gevonden op 19 mei. Verscheidene exemplaren in „De Doort”. In Midden- en Zuid-Limburg blijkbaar niet zo zeldzaam.
- Cheiloscia proxima* Zett. Bemelen, 18 mei en Savelsbos, 19 mei. De soort lijkt wat op *Ch. vernalis* Fall., maar is grijziger van kleur. Verder zijn de oogharen langer en wit, terwijl *Ch. vernalis* korte oogharen heeft, die aan de bovenzijde van het oog zwart zijn. De onderzijde van het achterlijf is dofgrijs bij *Ch. proxima* en glimmend zwart bij *Ch. vernalis*. In Limburg wordt deze soort nog wel eens gevangen.
- Cheiloscia semifasciata* Beck. Bekend van het Linschoter bos en het Heilooër bos. De larve leeft in de bladeren van hemelsleutel. Een *Cheiloscia*-soort met zwak afgetekende grijze vlekken op het achterlijf. Gevonden in het Savelsbos op 18 en 19 mei en in het Bunderbos. Nu dus van vier plaatsen in Nederland bekend. Evenals de voedselplant zeldzaam.
- Pyrophaena rosarum* Fabr. Een vrij zeldzame soort, die in vroeger jaren nogal eens door de N.J.N. is verzameld. In de omgeving van moerassen. Twee exemplaren gevangen in „De Doort” op 16 mei.
- Leucozona lucorum* L. Deze soort doet aan een kleine *Volucella pellucens* L. denken. Verzameld in „De Doort” op 17 mei, in het Slekkerbos op 20 mei en in het Bunderbos.
- Didea intermedia* Loew. Aangetroffen bij een bosmeertje in de buurtschap Peij bij Echt op 21 mei. Deze soort vindt men regelmatig in de duinen waar hei en dennen aanwezig zijn, dus in het waddendistrict.
- Syrphus lunulatus* Mg. Onder het grote aantal *S. venustus*, die ik gevangen en bekeken heb, bevond zich een exemplaar van *S. lunulatus*. Bij deze soort bereikt de vlekken-tekening de achterlijfszijnaad niet. Vindplaats: het Bunderbos.
- Syrphus guttatus* Fall. Deze soort was nu in het geheel niet gewoon. Slechts een wijfje uit het Bunderbos.
- Syrphus punctulatus* Verr. De vliegtijd was vrijwel voorbij. Slechts een wijfje uit het Savelsbos op 18 mei.
- Syrphus venustus* Mg., var. *bilaris* Zett. Aangetroffen in „De Doort” op 16 mei. Deze variëteit is niet zeldzaam. Ze onderscheidt zich door het geheel gele gezicht (bij *S. venustus* met zwarte middenstreep). In Polen beschouwt men deze variëteit als een aparte soort op grond van het onderzoek van de genitaliën.

- Xanthogramma citrofasciatum* Deg. Een aantal exemplaren zat langs een bosrand in „De Doort” tussen hoge kruiden. Zeldzaam.
- Brachypalpus eunotus* Loew. Deze soort is kort geleden als nieuw voor Nederland vermeld door de heer VAN DOESBURG. Ik ving een exemplaar bij Bunde op een meidoorn op 19 mei. De soort lijkt in het veld sterk op *Penthesilea asilica* Fall., maar onderscheidt zich bij nadere beschouwing door de sterk verdikte achterste dijen.
- Zelima*-soorten. *Z. segnis* L. was zeer gewoon. *Z. sylvarum* L. werd waargenomen in het Bunderbos. Hier vloog ook een mannetje van *Z. florum* Fabr. Na *Z. segnis* kwam *Z. lenta* qua talrijkheid: Bunde, 19 mei; Slekkerbos, 20 mei; Bunderbos en „De Doort”.
- Penthesilea asilica* Fall. Aangehouden op vier vindplaatsen: „De Doort”; Savelsbos, 19 mei; Slekkerbos, 20 mei; Bunderbos. *Penthesilea berberina* Fabr. is veel gewoner. De *Penthesilea*-soorten vliegen op bloemen van bomen en struiken.
- Temnostoma vespiforme* L. Deze grote en fraaie zweefvlieg werd aangehouden in het Bunderbos. Zeldzaam.
- Eurinomyia lunulata* Mg. Gevangen in „De Doort”. Plaatselijk, in de omgeving van moerassen, vindt men deze soort soms in aantal. Ze onderscheidt zich van de veel gewonere *E. lineata* Fabr. door de nauwelijks naar voren uitstekende onderhelft van het gezicht. Bij *E. lineata* is dit deel tuitvormig en is spits uitlopend naar voren verlengd.
- Chrysotoxum cautum* Harr. Deze sterk op een wesp gelijkende soort is gewoon in Midden- en Zuid-Limburg. Ze vliegt snel heen en weer tussen de lage takken van struiken of tussen ruigte. Ik verzamelde 33 exemplaren.
- Ceroides conopsoides* L. en *C. subsessilis* Illig. Beide soorten zijn zeldzaam. Tot mijn grote verbazing ving ik op twee populierestammen in „De Doort” op 23 mei in vijf minuten tijd een exemplaar van eerstgenoemde en twee exemplaren van laatstgenoemde soort. Beide stammen waren gedeeltelijk ontschorst. Uit de voet van een der stammen kwam vocht te voorschijn.

Nog enkele soorten nieuw voor Nederland:

- Chrysogaster virescens* Loew. Een exemplaar uit het Bunderbos, 22.V.1964. Verloren gegaan bij verzending naar het British Museum.
- Eristalis jugorum* Egger. Een ♂ in de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden: Epen, Bovenste Bos, 1.VIII.1942, exc. Leidse biologen.
- Zelima xanthocnema* Collin. Twee exemplaren in de collectie van genoemd museum. Een ♂, Epen, 10.VI.1909 en een ♀, Epen, 9.VI.1908, beide ex coll. W. H. J. VAN BEEK.
- Syrphus labiatarum* Verr. Drie ♀♀ uit het Bunderbos tussen 12 en 14.VII.1964.

Summary

Notes on Syrphids collected in the second half of May 1964 in the south of Dutch Limburg.

At the end of the article four species are mentioned which are new to the Dutch fauna.